

שאכל מכל שגם נתברך בכל. גם לגבי יעקב נזכר לשון כל באופן שונה, שאמר לעשו (שם לג,יא) קח נָא אֶת בְּרִכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאת לָךְ כִּי חֲנִנִי אֶלְקִים וְכִי יֵשׁ לִי כָּל וַיִּפְצַר בּוֹ וַיִּקַּח, למרות שמשמעות הדברים שאכן יש לו טובה מופלגת, היינו כעין הנאמר באברהם, מכל מקום לא משמע לכאורה שהתורה מעידה שנתברך בכל, אלא הוא מפציר בעשו שיקח מידו מנחתו, ומסביר לו שאין חסרון המנחה נוגע אליו כי יש לו כל הנצרך לו.

עוד אמרו חז"ל (ב"ב טז: יז). "ת"ר, שלשה הטעימן הקדוש ברוך הוא בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן: אברהם, יצחק ויעקב. אברהם, דכתיב ביה בכל; יצחק, דכתיב ביה מכל; יעקב, דכתיב ביה כל. שלשה לא שלט בהן יצר הרע, אלו הן: אברהם, יצחק ויעקב, דכתיב בהו: בכל, מכל, כל". גם כאן הדברים צריכים ביאור, כיצד משמעות לשון כל מלמדים על ב' ענינים אלו, ואם מלמדים הם על שזכו לטעום מעין עולם הבא, כיצד משמעותם שלא שלט בהם יצר הרע.

ועל כולם צ"ב, מדוע התורה משמיעה נקודה זו שהאבות זכו לכל דייקא בג' מקומות אלו. משמע, שאכן בג' מקומות אלו הגיעו האבות לדרגתם ולשלמותם בעולם, ולכן זכו לשלמות - שזכו ליכל', היינו שיהיו כלולים ושלמים בכל הנצרך לאדם. שזה מובן שהאדם שיצרו שולט בו אין לו מנוחה, שהרי עולה ומשטין עליו. כיו"ב מובן שזכו מעין חיי העולם הבא, יען שאז יהיה האדם בשלמותו, ולכן יזכה שגם חיי העולם הזה ינהירו כנגדו, והם שלא שלט בהם יצר הרע והגיעו לשלמות מין האנושי יזכו גם למעין העולם הבא.

אולם עיקר הנקודה היא שבמקום ששם נזכר לשון כל, שם דייקא הגיעו האבות לענינם ומעלתם, ולכן נאמר שם לשון כל.

הנה אברהם אבינו בעת שעמד בנסיון העקדה והשלים יי הנסיונות, אז הגיע למציאות שאין ליצרו מקום לשלוט בו, ולכן זה ליכל', היינו לשלמות הגמורה בגשמיות וברוחניות. יצחק בעת שהעביר הברכות ליעקב הגיע לשלמות זו, שלכן ביארו חז"ל (ב"ר סז,ב) "ואוכל מכל - רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אומר, מכל מה שנברא בששת ימי בראשית. ר' נחמיה אומר, מכל טוב שהוא מתוקן לעתיד לבא. אמר לו עיקרו של דבר מה האכילך, אמר לו איני יודע, אלא טועם הייתי טעם פת, טעם בשר, טעם דגים, טעם חגבים, טעם כל מעדנים שבעולם". מבואר שכאן היה המקום המפורש בתורה שטעם מעין עולם הבא. כיו"ב מבואר שם בתרגום יונתן שויבא לו יין וישת היה מיין גן עדן. גם יעקב זכה אז לטעום מעין עולם הבא באין צר ומשטין שכל אויביו ישלים עמו.

עפ"י יבואר, שכל אחד מהם היה לו סוג אחר של מעין עולם הבא. אברהם נשלמו הברכות ואברכה ואגדלה וגו', יצחק במטעמים (אולי גם מדה כנגד מדה, הוא הועלה מטעמים לריח ניחוח ולכן טעם במאכלים כל מעדני עולם, ונקראת מאכלת מצד אכילת מזבח), יעקב במה שנצח את עשו, כנגד זה ועלו מושיעים בהר ציון וכו' והיתה לה' המלוכה. היינו שיש ג' חלקים בעתיד לבוא, שהיינו הטוב המוזכר בפרשת בחקותי ונתתי שלום ושכבתם ואין מחריד, זהו ענין אברהם, הסעודה שלעתיד לויתן ושור הבר ויין המשומר בענביו, זהו סעודתו של יצחק, וענין יעקב שיעלו לציון מושיעים והיתה לה' המלוכה, וכל חלק היה כבר אצל האבות סימן לבנים.

[אפשר שזה כוונת התפילה במנחה בשבת, "אברהם יגל יצחק ירנן יעקב ובניו ינוחו בו", ומבואר בטור שקאי על העתיד בגאולה, יעקב ובניו שהיו במלחמה עם אויביהם עשו וישמעאל ינוחו מעצם המלחמה, אברהם יגל מהברכה המתחדשת בכל יום, יצחק ירנן על איכות הטוב המתחדשת].

והנה בשינוי מיצחק ויעקב שהשיגו את כל ונזכר בהם בלשון נסתר, וחז"ל הם המדגישים שלשון 'כל' האמור בהם הוא מידת הטוב המופלגת, הרי שלגבי אברהם נאמרו הדברים בפירוש שה' ברכו בכל. נראה שמידת 'כל' היא ההבטחה שנאמרה לו בראשית דרכו בציווי לך לך, (יב,ב-ג) וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדַּלְהָ שְׁמֹךְ וְהָיָה בְרָכָה: וְאֶבְרַכְהָ מִבְּרַכְיָךְ וּמִקְלָלְךָ אֲאִר וְנִבְרַכְנוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפָּחֹת הָאָדָמָה. היינו שזמן קיום הבטחה זו היתה אחרי שעמד בכל הנסיונות, ואז פסק ממנו כח היצר הרע, ואז קיים הקב"ה דבריו וברכו בכל.

אלא שהחכמים ביארו את לשון בכל בכמה אופנים, להדגיש איזה חלק של ההבטחה הושלם כאן. חד אמר שכל מלכי מזרח ומערב היו משכימים לפתחו, וזהו כנגד ואגדלה שמך והיה ברכה, בשונה מ'אברכך' שהיא ברכת טוב לעצמו, הובטח לו שגידול שמו יהיה באופן שיהיה ברכה לכל הבאים אליו. חד אמר שעיקר השלמות היתה במה שנברכו בו כל משפחות האדמה, היינו שישמעאל ועשו ראשי אומות לא הרשיעו בימיו, ובזה ברכוהו כל העמים (עיי' משלי כד, כד שאת הרשע מקללים העמים ודוק). וג' מ"ד דנו בביאור 'אברכך' מהי שלמות הברכה, האם שהיתה לו בת או לא היתה לו בת וכו', היינו שכולם דרשו את 'בכל' לשלמות הברכה, אלא דנו בדבריהם איזה טובה הושלמה בהבטחות.

עתה בא וראה, שהמקום שבה השיגו האבות את דרגת כל, היתה בעת שכפפו דעתם לגמרי לדעת המקום. אברהם בעת שעמד בכל הנסיונות ונמצא לבבו נאמן לפניו. יצחק בעת שמסר את הברכות ליעקב, שמסר עצמו לדעת המקום שמי שראוי לברכות יזכה בהם. יעקב בעת שכפף דעתו לפני המקום לגמרי שלמרות שהובטח לו, ולמרות שהוא בחיר האבות עכ"ז הוצרך לריב עם לבן ועשו שרצו לאבדו, ועי"ז נצחם, ואז זכה למדת כל. ז"ש בגמ' שמי שיש בו גסות הרוח וכו', אולם אם חזר בו הרי הוא הולך בדרכי אבות שהפכו עצמם לעפר ואפר, ולכן יזכה גם הוא ממידה זו.

* ועל דרך רמז, יש מקום לומר, ש'בכל' בגי' 'בן', ועל זה נחלקו, חד אמר שלא היתה לו בת, אלא נתברך רק בבן הוא יצחק. חד אמר שהיתה לו בת והכניס בן נוסף לביתו - חתן בתו.

* ולמאן דאמר שהיתה לו בת ובכל שמה, יש שואלים מדוע לא השיאה ליצחק. עוד יליע שהרי מיד כשנאמר שה' ברך את אברהם בכל נזכר ששלח את אליעזר לקחת אשה ליצחק. ניתן לומר שהא גופא טעמא, יען שהיתה לו בת ואפשר שגם שמה היה בכל, מטעם זה שלח לקחת אשה ליצחק מבית אביו. משמע שהבת לא היתה משרה אלא מאשה אחרת, או אשה שאינה נזכרת במקרא

כלל, או שמקטורה (ולא יסבור שנשאה לאחר שנשא יצחק את רבקה), ולא היתה מזרע הראוי להקמת בית ישראל, על כן שלח את אליעזר לבית אביו ומשפחתו.

(בראשית כה, יג-טו) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נְבִיֹת וְקֶדֶר וְאֲדָבָאֵל וּמִבְשֶׁם: וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא: חֲדָד וְתִימָא יְטוֹר נְפִישׁ וְקֶדְמָה:

והנה בתרגום יונתן בפסוקים אלו ישנו דבר תימה. וז"ל: וְאֵלֶּיךָ שְׁמֵהּ בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְהוֹן לְתוֹלְדֹתָהוֹן בּוֹכְרָא דְיִשְׁמָעֵאל נְבוֹי וְעָרַב וְאֲדָבָאֵל וּמִבְשֶׁם: וְצִמְיָתָא וְשִׁתּוּקָא וְסוֹבְרָא: חֲרִיפָא וְתִימָא יְטוֹר נְפִישׁ וְקֶדְמָה: כל השמות תרגום כשם, כי אין תרגום לשם, שכך שמו ותו לא. אמנם כאן תרגם ד' שמות, ומשמע ודומה ומשא חדד, שמשמעותם שמיעה ודממה ולסבור וחריפות.

כיו"ב תרגם בדברי הימים (דהיי"א א, כט-לא) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹתֵם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נְבִיֹת וְקֶדֶר וְאֲדָבָאֵל וּמִבְשֶׁם: מִשְׁמַע וְדוּמָה מִשָּׂא חֲדָד וְתִימָא: יְטוֹר נְפִישׁ וְקֶדְמָה אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל: "אלין תולדתהון, בוכרא דישמעאל נבט, וערב ואדבאל ומבשם: וציתא ושתוקא ומסוברא חריפא ואדרומא: יטור נפיש וקדומא אלין הנון בנוי דישמעאל:

כאן נכללו בפסוק אחד חמישה, שכלל גם תימא עמהם, ובו תרגם כאן שהוא לשון דרום. אמנם כל השמות האחרים לא ביאר בהם משמעות, מלבד שנים הראשונים שתרגם נביות נבט וקדר ערב, וצ"ע בכל זה?

כעין זה גם בבני מדין יש תמיהות רבות שהכניסו משמעות שלא כפשוטה.

יש לעיין בדבר פלא שלא מצאנו בכל האבות זולת יצחק, שאברהם דאג לכל עניניו. היינו שלעומת עשו ויעקב - שיעקב הוצרך לברוח מפניו, והיה צריך לחפש את זיווגו וטרח אחריהו, הנה ביצחק - אברהם אביו מגרש את ישמעאל מפניו, ואילו את זיווגו הוא מחפש עבורו. גם העקדה במידה מה שהיתה נסיון ליצחק לקדשו ולהעלותו במעלת האבות גם זה נגרם על ידי אברהם, וצ"ע מדוע. גם מצאנו ביצחק שכל עניניו אחרים סדרו לו, עשו צד ציד, רבקה בברכות, אברהם בזיווגו ועקדתו, ויל"ע.